

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Економіка України за січень-червень 2013 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://advising.kiev.ua/news/2013-08-13-ekonomika-ukraini-za-sichen-cherven-2013-7557.html>.
2. Сирийчик Т. Транспортна політика України та її наближення до норм Європейського Союзу / [Т. Сирийчик, А. Фургальські, Ч. Клімкевич й ін.] ; за ред. Марчіна Свенціцькі. – К. : Аналітично-дорадчий центр Блакитної стрічки, 2010. – 102 с.
3. Алькема В.Г. Система економічної безпеки логістичних утворень / В.Г. Алькема : [монографія]. – К. : Університет економіки та права «КРОК», 2011. – 378 с.
4. Модели и методы теории логистики / Под ред. д.э.н., проф. В.С. Лукинского. – СПб. : Питер, 2003. – 176 с.
5. Котлер Ф. Основы маркетинга : [пер. с англ.] / Ф. Котлер. – М. : Ростинтэр, 1996. – 704 с.
6. Ельдештейн Ю.М. Логистика: электронный учебно-методический комплекс. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kgau.ru/distance/fub_03/eldeshtein/logistika/index.html.
7. Крикавський Є.В. Логістичне управління : [підручник] / Є.В. Крикавський. – Львів: Вид-во НУ «Львівська політехніка», 2005. – 684 с.
8. Сагайдак-Никитюк Р.В. Актуальность бюджетирования логистических затрат на фармацевтических предприятиях / Р.В. Сагайдак-Никитюк // Логистика: проблемы и решения. – 2008. – № 4 (17). – С. 60–65.
9. Шевців Л.Ю. Логістичні витрати підприємства: формування та оцінювання : [монографія] / Л.Ю. Шевців, І. Петецький. – Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2011. – 244 с.
10. Саркисов С.В. Формирование международных логистических систем предприятиями России в условиях глобализации мировой экономики / С.В. Саркисов. – М. : Анкил, 2007. – 264 с.
11. Смиринский В.В. Логістичний менеджмент державних закупівель. Теорет.-прав. та методол. аспект / В.В. Смиринський : [монографія]. – Тернопіль : Карт-бланш, 2004. – 390 с.
12. Посилкіна О.В. Логістичний менеджмент фармацевтичного підприємства / О.В. Посилкіна, Р.В. Сагайдак-Никитюк, Г.В. Загорій, О.Ю. Горбунова, А.П. Юрченко : [монографія]. – Харків : НФаУ, 2011. – 772 с.
13. Смахов А.А. Логистика / А. А. Смахов. – М. : Знание, 1990. – 64 с.

*Рецензент д.е.н., професор ІТ НААН України Уляниченко О.В.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Токмакова І.В.*

УДК 658:338.3

**ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МАШИНОБУДІВНОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ:
СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ**

Чупир О. М., д.е.н., доцент (ХНУБА)

У статті проаналізовано діяльність машинобудівної галузі України, проведено дослідження сучасного стану й особливостей розвитку вітчизняного машинобудування. Дослідження тенденцій розвитку машинобудівних підприємств у контексті сучасних соціально-економічних трансформацій засвідчили невідповідність галузевої структури пріоритетам розвитку національної економіки. В результаті проведеного аналізу машинобудівного комплексу України виявлено проблеми, що уповільнюють розвиток машинобудівних підприємств, визначено основні тенденції та перспективи розвитку машинобудування.

Ключові слова: машинобудівний комплекс України, тенденції, розвиток, стан галузі, перспективи галузі, промисловість.

**ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ МАШИНОСТРОИТЕЛЬНОГО КОМПЛЕКСА
УКРАИНЫ: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ**

Чупыр Е. Н., д.э.н., доцент (ХНУСА)

В статье проанализировано деятельность машиностроительной отрасли Украины, проведено исследование современного состояния и особенностей развития отечественного машиностроения. Исследование

тенденцій розвитку машиностроительных підприємств в контексті сучасних соціально-економічних трансформацій засвідчували невідповідність галузевих пріоритетів розвитку національної економіки. В результаті проведеного аналізу машинобудівного комплексу України виявлені проблеми, що гальмують розвиток машинобудівних підприємств, визначені тенденції та перспективи розвитку машинобудівної галузі.

Ключеві слова: машинобудівний комплекс України, тенденції, розвиток, стан галузі, перспективи галузі, промисловість.

PROGRESS OF MACHINE-BUILDING COMPLEX OF UKRAINE TRENDS: THE MODERN STATE AND PROSPECTS

Chupyr E. N., Doctor of Economic Sciences, associate professor (KhNUCA)

Activity of machine-building industry of Ukraine is analysed in the article, a study of the modern state and features of development of home engineer is undertaken. Researches of progress of machine-building enterprises trends in the context of modern socio-economic transformations witnessed disparity of branch structure to priorities of development of national economy, and also the unsatisfactory state in machine-building industry that is the consequence of considerable row of problems. As a result of the conducted analysis problems that slow development of machine-building enterprises are reduced, basic tendencies and prospects of development of engineer are certain.

Keywords: machine-building complex of Ukraine, tendency, development, state of industry, prospect of industry, industry.

Постановка проблеми та її зв'язки з науковими та практичними завданнями. В сучасних умовах господарювання машинобудівна галузь є основою економіки будь-якої держави та грає вирішальну роль у створенні матеріально-технічної бази господарства. Випускаючи засоби виробництва для різних галузей народного господарства, машинобудівна галузь забезпечує комплексну механізацію й автоматизацію виробництва, тим самим виконуючи важливу роль у прискоренні науково-технічного прогресу.

На сьогоднішній день машинобудівна галузь розглядається як найбільший комплекс, від діяльності якого залежить стан і якісний рівень виробничого апарату країни. Машинобудівна галузь виступає основою економічного потенціалу країни, від рівня ефективності діяльності підприємств якого залежить стан її соціально-економічного розвитку. Для нього чимало робиться, але, на жаль, положення комплексу все одно залишається важким. У зв'язку з цим дослідження тенденцій розвитку, постійний контроль і визначення перспектив розвитку для машинобудівного комплексу України є досить актуальним.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Основні тенденції розвитку машинобудівного комплексу України в своїх працях досліджували такі науковці, як: Данилишин Б.М., Дзюба М.І., Карачина Н.П., Романко О.П., Стадник В.В., Черномазюк А.Г., Шапуров О.О. та інші [1-2;4-6]. Проте залишаються недостатньо висвітленими питання сучасного стану машинобудівного комплексу України та перспективи його розвитку.

Мета статті. Метою статті є дослідження стану, проблем і перспектив розвитку машинобудівного комплексу України за

результатами його аналізу з урахуванням вимог сучасних умов господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розпад СРСР не міг не відбитися згубно на машинобудівному комплексі України. Після розпаду СРСР машинобудівна галузь України пройшла разом із економікою країни через усі труднощі, викликані кризою, а також через усі ринкові експерименти, що проводилися над промисловістю. Розрив єдиного машинобудівного комплексу колишнього СРСР послужив головною причиною кризи цієї галузі в країнах СНД. За роки трансформації економіки машинобудівний комплекс України зазнав тривалої руйнівної кризи, реформування відносин власності, структурних деформацій і вийшов на шлях адаптації до умов ринкової кон'юнктури й освоєння нових промислових ринків. Поступово відроджуватися вітчизняне машинобудівне виробництво почало лише в 90-х - поч. 2000-х років. Незважаючи на складності трансформаційного періоду, машинобудівний комплекс із часом став поступово відновлювати свою діяльність. Протягом 2001-2008 рр. обсяги виробництва та реалізації продукції збільшилися в 5,7 рази за середньорічного зростання на 12,3% [5].

Проаналізуємо як змінювалися основні показники діяльності машинобудівної галузі України. Якщо за сприятливої економічної кон'юнктури 2001-2007 років, зумовленої загальним економічним зростанням і, відповідно, підвищеним попитом на засоби виробництва, вітчизняна галузь машинобудівного виробництва розвивалась доволі високими темпами (вищими, ніж у промисловості в цілому), то за підсумками 2009 р. мало місце значне погіршення відносної динаміки розвитку машинобудівного комплексу.

Причиною зниження прийнято вважати світову фінансову кризу. Як наслідок, зниження

обсягів господарських операцій підприємств проявляється в зростанні боргів, нестачі грошових засобів, зростанні простроченої кредиторської заборгованості. В 2009 році падіння обсягів реалізації досягло 2,7%. Найбільшого зниження обсягів реалізації зазнало виробництво транспортних засобів і устаткування – на 3%. Основними чинниками зменшення обсягів виробництва можна було вважати зниження попиту на внутрішньому ринку (пов'язане зі скороченням купівельної спроможності вітчизняних споживачів), відсутність обігових коштів для розвитку виробництва. Зниження світової інвестиційної діяльності, а також скорочення зовнішнього попиту на вітчизняну машинобудівну продукцію, в свою чергу, потягло за собою втрати окремих зовнішніх ринків збуту.

За підсумками 2010-2012 рр. можна спостерігати деяке поліпшення відносної динаміки розвитку машинобудування – до 10,3% у 2012 році по зрівнянню з двома попередніми роками.

Щодо індексів виробництва, то в 2009 індекс виробництва машинобудівної продукції склав 55,1%, водночас у промисловості загалом – 78,1%. При цьому високі темпи зростання машинобудування практично не вплинули на показники ефективності галузі. В даному випадку можна казати про те, що зменшення обсягів виробництва та реалізації продукції в машинобудуванні було майже вдвічі більшим, ніж у промисловості. Можна припустити,

що однією з причин такого становища в галузі є недостатня увага керівників машинобудівних підприємств до питань, пов'язаних із структурою їх ресурсного потенціалу, що впливає на здатність підприємств оперативно реагувати на потреби ринку і, відповідно, функціонувати в прибутковому режимі. Підтвердженням цього припущення може бути аналіз фінансових результатів діяльності підприємств машинобудування за 2007-2010 роки [5].

Найбільш успішною діяльністю підприємств машинобудівного комплексу була у 2007 р., коли загальний фінансовий результат склав 5,127 млрд. грн. Однак і тоді кількість збиткових підприємств сягала 30,8%. У наступні роки кількість збиткових підприємств у галузі значно зросла, що зумовлено, передусім, негативним впливом світової фінансово-економічної кризи. І хоча в машинобудуванні за підсумками 2009 р. фінансові результати були дещо кращими, ніж у промисловості загалом (2,5 млрд. грн. прибутку проти майже 4 млрд. грн. збитків), кількість збиткових підприємств машинобудування сягнула 43,1%. Аналіз статистичних даних розвитку машинобудування України показав присутність двох чітко виражених циклів (рис. 1) [1]. Так, період із 1986 року по 1990 роки – це фаза підйому, період із 1990 року по 2000 рік – фаза рецесії (підфаза краху/гострої кризи й спаду) 10 річного спаду. А роки з 2001 по 2010 показують хаотичний розвиток машинобудування.

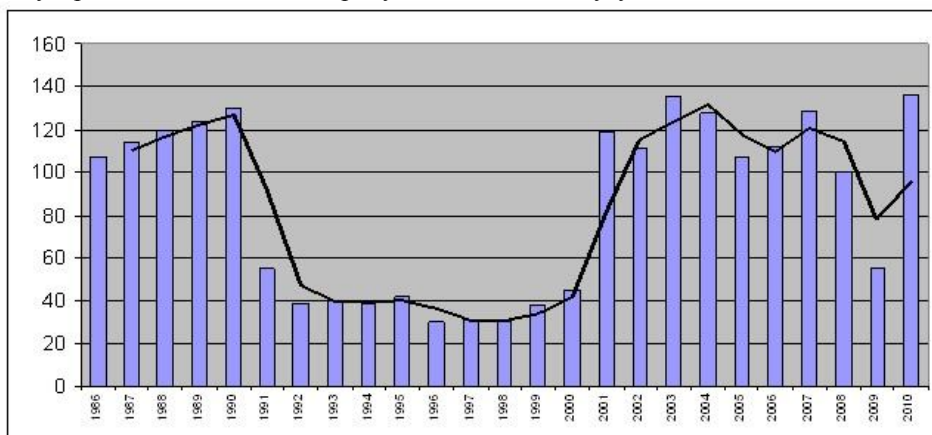

Рис. 1. Індекси обсягів продукції машинобудування (у відсотках до попереднього року)

Значну роль у збільшенні збиткових підприємств у машинобудуванні України відіграли дебіторська та кредиторська заборгованість. Так, у 2009 році порівняно з 2008 роком відбулося збільшення дебіторської заборгованості на 14593 млн. грн та кредиторської на 22658,2 млн. грн. Ще однією причиною зменшення прибутковості підприємств машинобудівного комплексу України є зменшення обсягу виробництва продукції [1]. 2010 рік вважається періодом подолання кризових явищ, відновлення виробничих потужностей, нарощування обсягів виробництва та, відповідно, зростання обсягів

реалізованої продукції. Про інноваційний розвиток галузі свідчить зростання кількості інноваційно-активних підприємств на протязі 2005-2007 рр., коли їх кількість поступово збільшувалась [1]. У 2008 році ситуація дещо погіршилась внаслідок впливу кризових явищ, і кількість інноваційно-активних підприємств дещо зменшилась. Але в 2009-2010 рр. почали відбуватися позитивні зрушення в даній ситуації, хоча з боку держави належна інноваційна підтримка була відсутня.

Різке скорочення інвестиційної активності у 2009 році на основних ринках збуту призвело до

зменшення експорту продукції машинобудування на 37% – до 6,89 млрд. дол. США [1]. В першій половині 2010 року, за рахунок поступового відновлення інвестиційного попиту на зовнішніх ринках відбулося зростання експорту продукції машинобудування, порівняно з відповідним періодом попереднього року, більш ніж на 40% – до 3,94 млрд дол. США. Продукція важкого машинобудування в імпорті займає незначну частину. В 2010 році обсяги імпорту зазначеної продукції зросли на 32,3% – до 4,67 млрд дол.США. Показники розвитку машинобудівного комплексу України в 2012 році свідчать про стагнацію галузі [3]. Якщо в 2011 році спостерігалась оптимістична тенденція розвитку (зростання обсягів продукції машинобудування складало 17,2%), то 2012 рік свідчив про миттєвість цього успіху. В 2012 році обсяги виробництва продукції машинобудування знизилися на 6%, при цьому темпи падіння обсягів виробництва збільшилися до кінця року та досягли свого максимуму в грудні (порівняння показника обсягу зі грудень 2012 року з аналогічним періодом 2011 року свідчить про те, що рівень падіння склав 19%). Падіння обсягів виробництва відбулося практично за всіма позиціями продукції машинобудування.

Отже, проведений аналіз свідчить про незадовільний стан у машинобудівній галузі, що є наслідком значної низки проблем, уповільнюючих їх розвиток. Серед проблем машинобудівного комплексу України, що потребують вирішення, можна виділити такі, як: недостатній рівень платоспроможності товаровиробників, застарілість і низький технічний рівень основних фондів; зниження попиту на внутрішньому ринку; зниження світової

інвестиційної діяльності та, відповідно, скорочення зовнішнього попиту на вітчизняну продукцію; різке подорожчання зовнішніх фінансових ресурсів і жорсткість умов їх залучення; відсутність підтримки та належного контролю з боку держави за діяльністю монополістів і посередників; недосконалість механізму кредитування; значна витратність виробництва; зниження інноваційної активності вітчизняних підприємств, значний відтік найкваліфікованих кадрів і інші.

Звертаючи увагу на те, що машинобудівному комплексу України доводиться функціонувати в умовах економічної нестабільності, невизначеності, для виходу з цього становища та підвищення його функціонування необхідно застосовувати ефективні механізми господарювання.

Слід акцентувати свою увагу на діях, спрямованих на поліпшення структури ресурсного потенціалу машинобудівних підприємств, яка має відповідати вимогам часу. В першу чергу це стосується його інноваційної складової, що може надати значну допомогу в підвищенні конкурентоспроможності підприємств і їх продукції, інвестиційній привабливості. Необхідне державне стимулювання процесу технічного та технологічного оновлення виробничих фондів; підйом рівня механізації й автоматизації всіх стадій виробничого процесу; а також розвивати пріоритетні галузі виробництва машинобудівного комплексу країни. На підставі узагальнення результатів аналізу розвитку машинобудівного комплексу України було виділено основні тенденції та перспективи розвитку машинобудування, що відображено на рис. 2.

Рис. 2. Основні тенденції та перспективи розвитку машинобудівного комплексу України

Висновки даного дослідження та перспективи подальших робіт у цьому напрямку. Машинобудівний комплекс України є найбільш постраждалим внаслідок світової фінансово-економічної кризи. Але країна має достатній природний та інтелектуальний потенціал країни, що дає змогу за умов певної реорганізації машинобудування вийти на високий рівень у світовому господарстві. Необхідно брати до уваги той момент, що саме держава повинна надати максимально можливу підтримку задля стабільного функціонування насамперед тих підприємств галузі, що знаходяться сьогодні в скрутному становищі на межі ліквідації, оскільки саме ця галузь є потужним виробником промисловості України.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Дзюба М.І. Аналіз стану машинобудівних підприємств України на зовнішніх та внутрішніх ринках [Електронний ресурс]. / М.І. Дзюба. – Режим доступу: <http://mev-hnu.at.ua/load/2-1-0-91>.
2. Карачина Н.П. Машинобудування України: сучасний стан, тенденції та перспективи розвитку за умов економічної кризи [Електронний ресурс] Н.П. Карачина. – Режим доступу http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Vnulp/Menegment/2009_647/11.pdf.
3. Машиностроение на Украине в 2012 году [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://special.com/articles/12/mashinostroenie-na-ukraine-v-2012-godu.html>
4. Романко О.П. Чинники формування конкурентоспроможності машинобудівного підприємства / О.П. Романко // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №3. – С. 113–125.
5. Черномазюк А.Г., Стадник В.В. Сучасні тенденції розвитку вітчизняного машинобудування та його ресурсні детермінанти / А.Г. Черномазюк, В.В. Стадник // Вісник Запорізького національного університету. - 2010. - №2 (6). – С. 91-99.
6. Шапуров О. О. Стан і тенденції розвитку машинобудування / О. О. Шапуров // Актуальні проблеми економіки. - 2009. — №. 3. — С. 57—63.

Експерт редакційної колегії д.е.н., доцент УкрДАЗТ Якименко Н.В.

УДК 338.24

ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ СИНЕРГЕТИЧНОГО ЕФЕКТУ В ЕКОНОМІЦІ

Шматько Н. М., к.е.н., доцент (УІПА)

У статті розглянуто теоретичні основи поняття синергетичного ефекту, розглянуто сутність синергетичного ефекту та синергетичної економіки, як економічної категорії сучасного відтворення і її забезпечення фінансово-економічними відносинами, розглянуто способи вимірювання синергетичного ефекту та запропоновано функціональний синергізм між різними групами галузей, визначено, що виявлено, що гроші та їх рух (потіки) виступають в якості одного з факторів реального відтворення і у складі комплексу різномірних чинників, які здатні надавати безпосередній вплив на утворення синергетичного ефекту.

Ключові слова: синергетичний ефект, синергізм, синергетична економіка, ефект синергізму.

ПОДХОДЫ К ФОРМИРОВАНИЮ СИНЕРГЕТИЧЕСКОГО ЭФФЕКТА В ЭКОНОМИКЕ

Шматько Н. Н., к.э.н., доцент (УИПА)

В статье рассмотрены теоретические основы понятия синергетического эффекта, рассмотрена сущность синергетического эффекта и синергетической экономики, как экономической категории современного воспроизводства и ее обеспечение финансово-экономическими отношениями, рассмотрены способы измерения синергетического эффекта и предложен функциональный синергизм между различными группами отраслей, выявлено, что деньги и их движение (поток) выступают в качестве одного из факторов реального воспроизведения и в составе комплекса разнородных факторов, которые способны оказывать непосредственное влияние на образование синергетического эффекта.

Ключевые слова: синергетический эффект, синергизм, синергетическая экономика, эффект синергизма.